

Fryele kyrka - missionshistoria

Sammanfattning från historiska dokument av Esse Petersson.

I kyrkoherde Geniutus testamente som upprättades den 25 juni 1299 står det skrivet att ett visst jordområde skulle överlämnas till Fryele kyrka samt att medel skulle avsättas till en kyrkbyggnad på denna plats. Kyrkan byggdes troligen i början på 1300-talet på den plats Fryele kyrka nu ligger. Kyrkan som då byggdes i sten var 27 meter lång och 8,4 meter bred samt med ett torn 34 meter högt. Om tornet uppfördes samtidigt som kyrkan är osäkert eftersom dokumentation saknas om detta. 1563 nedbrändes både kyrkan och prästgården av danskarna under det nordiska sjuårskriget. Några år efter branden reparerades kyrkan och en ny prästgård uppfördes. På 1650-talet genomgick kyrkan en stor renovering och utbyggnad åt öster. 1781 beslutades efter mycken diskussion och många stämmor att restaurera och bygga till den gamla kyrkan som var för liten för socknens behov. Detta beslut verkställdes inte utan efter ytterligare diskussioner och nya stämmor beslutades att bygga en helt ny kyrka på samma plats och den gamla kyrkan skulle rivas. Under åren 1788-1792 byggdes nuvarande Fryele kyrka och man återanvände en del byggnadsmaterial, bl.a. är en del av norra väggen från motsvarande väggmur i den gamla kyrkan. Den nya kyrkans utvändiga mått blev 37 meter lång och 15 meter bred samt tornet är 32 meter högt. Kyrkan fick sin nuvarande orgel 1853 som tillverkades av orgelbyggare Rosenberg, Jönköping och den betraktas som en av de bästa orglar han byggde.

Prästerskapet skulle årligen till Kungl. Statistiska Centralbyrån lämna uppgifter om märkliga händelser och epidemier. Prästen i Fryele skriver i rapporten för 1842 följande: ”Epidemier inga att uppgiva utom den bekanta såsom epidemisk ansedda nerv- och krappsjukdomen med talträngdhet i Religiösa saker, som även visat sig på några ställen under detta år”. Detta gällde den i främst Västbo härad ganska utbredda s.k. hopparsjukan. Under predikan och bön kom man i extasliknande förhållande och hoppade och dansade. Denna rörelse fick inget fäste i Fryele socken utöver ett par personer i östra delen av socknen.

1800-talets väckelse kom att få stort inflytande på fromhetslivet i Fryele församling. Till en början var väckelsefolket samlat i kyrkan då väckelsepräster som pastor Karl Palmberg predikade ett klart kristet evangelium som vice komminister i annexförsamlingen Hagshult. Han och många andra väckelsepräster kom tillsammans med lekmän att engagera sig i Jönköpings Traktatsällskap som startade 1853 och sedan utvecklades genom Jönköpings Missionsförening till dagens Svenska Alliansmissionen. Denna väckelserörelse som utvecklats till en del av den svenska frikyrkorörelsen har kommit att prägla missionsverksamheten i Fryele socken och innebar att man i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet byggde ett antal missionshus i socknen. I Fryele hembygdspark finns en s.k. loftbod som förvärvats från Packebo i Hagshults socken. I rummet på andra våningen som benämndes ”Packebokammare” beslutades 1874 under komminister Karl Palmbergs ledning att bilda Hagshults Missionsförening och där hölls bönesamlingar fram till att Hagshults Missionshus byggdes 1876.

Under sin tid i Hagshult (november 1874 – april 1876) skriver Palmberg i ett brev den 3 april 1875 till sina föräldrar om en välbesökt gudstjänst i Fryele kyrka:

”Här var särdeles överhopat med folk. I kunden förstå det, då organisten sade, att i Fryele på Långfredagen var folk från 21 socknar. De lågo över natten i byarna. Jag kunde ej komma till altaret utan måste hålla altartjänsten på predikstolen. Och Gud han välsignar ordet, så att en salig skara börjar nu lova det dyra Guds Lamm. I synnerhet lystrar ungdomen till. De äro berörda nästan i varje hus. Ibland gå de i massor på vägarna och sjunga sånger och samtala om himmelska ting. Låda på låda av Pietisten rekvireras och sprides. Sångböcker i tjojtals säljes varje vecka.”

I boken ”Karl Palmberg och hans samtida” berättas att när det blev känt att Palmberg efter prästvigningen skulle placeras i Hagshult så manade kyrkoherde Håkan Sjögren i Tofteryd sina församlingsbor att gå till Hagshults kyrka för att höra den unge, eldige väckelsepredikanten. ”Väckelserörelsens präster behövde inte klaga över tomma kyrkor. Trots att de stodo främmande för modern reklam, kunde inga lokaler rymma de skaror, som samlades. Det hände att Palmberg fick predika två och tre gånger vid högmässan för att bereda dem tillfälle, som kommit tillstådes, att få höra Guds ord.”

Vidare berättas i nämnda bok att stora skaror samlades i Fryele kyrka när Palmberg predikade där och en kraftig väckelse blåste genom hela socknen och förvandlade människorna där som genom ett under. ”Superiet upphörde, dansbanorna revos ned, och de unga, som ej gripits av väckelsens omskapande kraft, voro lätt räknade. Man hörde lovsång överallt – ute på fälten, i skogarna, i hemmen och under gudstjänsterna. Livets vatten vällde fram som en mäktig flod. Väckelsen gick på djupet och skapade nya människor, som hade sin lust i Herrens lag.”